

TÜRKİYE'DE MAKARNA SANAYİİ VE AVRUPA TOPLULUĞU PAZARI

Neşe TURGUT (*)

ÖZET

Makarna gıda sanayiinin buğdaya dayalı belli başlı mamullerinden olup, uluslararası ticarete de önemli bir yer tutmaktadır. Sayılı makarnacılık buğday üreticisi ülkelerden birisi olan ülkemizde de makarna, üretimi hızla artan bir gıda maddesidir. Artan üretime paralel olarak 1983 yılından itibaren hızlı bir ihracat artışı da gözlenmektedir. Ancak, üretim kapasitesine kıyasla ihracat yeterli bir düzeyde değildir. Makarna sanayiimizin çeşitli sorunları bulunmasına karşın özellikle AT ülkelerinde rekabet gücünün yüksek olduğu ileri sürülmektedir.

Bu çalışmanın amacı ülkemiz makarna sanayii ve ihracatı ile AT ülkelerinde makarna dış ticaretinin gelişimi üzerinde durarak AT pazarının ülkemiz makarna ihracat olanakları açısından bir değerlendirmesini yapmaktır.

I. TÜRKİYE'DE MAKARNA ÜRETİMİ, İHRACATI VE SORUNLAR

I.1. Makarna Üretimi ve Talebi

Ülkemizde makarnanın fabrika düzeyinde üretilmesi 1950 yılından sonra başlamıştır. Bu tarihten önceki makarna üretimi imalathane tipi işletmelerde yapılmaktaydı. Bu sektörde önemli gelişmeler 1960 yılından sonra gerçekleşmiştir. Mevcut tesislerin sık sık tevsi yatırımlarına gitmeleri ve yeni tesislerin kurulmasıyla üretim kapasitesi önemli ölçüde artmıştır. Bu gelişmeler sonucunda 1962 yılında 33.000 ton/yıl olan toplam üretim kapasitesi 1979'da 221.450 ton/yıl (Sümer ve Ulusoy, 1979) ve 1982 yılında da 245.506 ton/yıla ulaşmıştır. Makarna sanayiinde 1960' lı yıllarda

---

(*) Araş.Gör., D.E.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

sağlanan önemli gelişmeler uzun dönemde devam etmemiştir. İç tüketimde beklenen gelişmeler sağlanamayınca ve yeterli miktarda ihracat da gerçekleştirilemeyince bir çok fabrika düşük kapasite ile çalışmak zorunda kalırken, bir kısmı da üretimlerini durdurmak zorunda kalmışlardır.

Türkiye' de makarna fabrikaları özellikle Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Güneydoğu Anadolu' daki büyük merkezlerde kurulmuşlardır ve tamamen özel sektöre aittirler. Makarna sanayiinde fabrikalar genellikle stok yapmamakta, stok yapmak yerine düşük kapasite kullanımı ile çalışmayı tercih etmektedirler.

Devlet Planlama Teşkilatı' ın (DPT) hazırladığı yıllık programlara göre de ülkemizde makarna üretim ve talebi 1982 yılına kadar düzenli bir artış eğilimi göstermesine karşın yıllık artış oranlarında bir azalış görülmüştür. Çizelge 1' den görüldüğü üzere 1983 yılındaki %15' lik düşüşten sonra üretim ve talep miktarı 1985 yılında yeniden artmaya başlamıştır.

ÇİZELGE 1: Türkiye' de Makarna Üretimi ve Talebi

Yıllar	Üretim (ton)	Talep (ton)	Yıllık artış Üretim(%)	Oranları Talep(%)
1979	217.100	145.200	-	-
1980	224.000	221.700	3,2	52,7
1981	232.000	229.100	3,8	3,3
1982	239.000	236.100	3,1	3,0
1983	203.200	200.000	-15,0	-15,2
1984	205.000	200.000	0,9	0,0
1985	216.700	208.000	5,7	4,0

Kaynak: V.Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yıllık Programları, DPT.

I.2. Makarna Fiyatları ve Maliyeti

Türkiye' de makarna fiyatları hammadde fiyatlarının hızlı artışına paralel olarak yükselmektedir. Ayrıca makarna maliyetini önemli ölçüde etkileyen ambalaj malzemesinin ya da ambalaj hammaddesinin ithalat yoluyla sağlanması maliyetleri önemli ölçüde arttırmaktadır. Makarnada görülen fiyat artışları buğday fiyatlarının artışına ve hammaddesi ithal edilen ambalaj malzemesine bağlanmasına rağmen, artışta ülke genelinde yaşanan yüksek enflasyon oranının da etkisi gözardı edilmemelidir.

Makarna sanayiindeki üretim girdilerinin makarna maliyetindeki oransal payları Çizelge 2' den incelendiğinde makarna üretim maliyetinin en önemli ögesinin hammadde yani durum buğday olduğu görülür. Bu sanayi dalında hammaddedeki fiyat değişikliklerinin hemen makarna maliyetine yansımalarının nedeni buradan kaynaklanmaktadır. İkinci önemli öge ise %10.06' lık payla ambalaj materyalidir. Ambalaj materyali hammaddesi ithalatı gerektirdiğinden, makarna üreticilerine büyük bir mali yük getirmekte ve maliyeti de önemli ölçüde etkilemektedir.

ÇİZELGE 2: Makarna Maliyetinde Girdilerin Oransal Payları

Girdi	Pay (%)
Hammadde	73.29
Elektrik enerjisi	3.79
Yakıt gideri	4.03
İşgücü	8.83
Ambalaj materyali	10.06

Kaynak: T.İpek. (1983); Türkiye' de Gıda Sanayiinde Ölçek Sorunu
H.Ü.Müh.Fak.Basılmamış Doktora tezi. Ankara.

I.3. Makarna İhracatının Gelişimi

Türkiye dünyada en fazla durum buğday üreten birkaç ülkeden birisidir. Aynı zamanda makarna konusunda da sayılı ihracatçı ülkelerdendir. İhracatı Teşvik Tedbirlerinin uygulanmaya başlandığı 1980 yılı öncesi ve sonrasını kıyaslayabilme amacıyla 1978-1986 yılları arasında ülkemizin gerçekleştirdiği makarna, şehriye v.b. ürünler ihracatı Çizelge 3'de verilmiştir.

Türkiye' nin makarna ihracatı 1970' li yılların başında 13.3 ton/yıl gibi çok düşük bir miktarda iken sekiz yıl içinde büyük bir hızla gelişmiş ve 1978' de 1.445,900 tona ulaşmıştır. Özellikle ülke olarak ihracata yöneldiğimiz ve ihracatın büyük teşvik gördüğü 1980 yılından sonra hızlı bir gelişme gösteren makarna ihracatımız 1980-1986 döneminde 5,5 kat civarında bir artış göstererek 11.761,8 tona ulaşmıştır. 1987' nin ocak-eylül dönemi itibariyle de bir önceki yıla göre %16,9 oranında artış kaydedilmiştir.

ÇİZELGE 3 : Türkiye' nin Makarna, Şehriye v.b. Ürünler İhracatı

Yıllar	Miktar (000 ton)	Değer (\$)
1978	1.445,9	462.433
1979	1.491,2	469.169
1980	2.196,7	778.926
1981	3.518,5	1.279,600
1982	3.870,2	1.325,672
1983	3.186,0	-
1984	4.921,4	1.631,576
1985	8.546,4	2.650,836
1986	11.761,8	3.609,852
1987(ilk dokuz ay)	13.737,4	4.023,518

Kaynak: Ticaret Bakanlığı İhracat İstatistikleri, EBİM Kayıtları.

Çizelge 4' ten Türkiye' nin makarna ihracatı Avrupa Topluluğu (AT) ülkeleri itibariyle incelendiğinde en önemli alıcı ülkenin B.Almanya olduğu görülür. B.Almanya' yı Belçika-Luxemburg izlemektedir. Bu ülkelere olan makarna ihracatımız 1985 yılında önemli ölçüde artmasına karşın 1986' da %50 oranında bir azalma görülmüştür. Ancak yine de Bel-Lux., AT ülkeleri içinde ikinci önemli alıcı ülke durumundadırlar. 1985 yılına kadar üçüncü önemli alıcı ülke durumunda olan Danimarka' ya ihracatımız 1986' da %70 oranında azalarak 129.000 ton olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 4' ten Türkiye' nin toplam makarna ihracatı içinde AT ülkelerinin payı incelendiğinde 1984 yılına kadar ihracatımızın genellikle AT ülkelerine yönelmiş olduğu söylenebilir. Ancak son yıllarda toplam makarna ihracatımızda hızlı bir artış görülmesine karşın, AT ülkelerine yapılan ihracatta aynı hız sağlanamamıştır. Bu yüzden toplam makarna ihracatımız içinde AT ülkelerinin payı 1985' te %24' e ve 1986' da da %19' a düşmüştür. Buradan ihracatımızın son yıllarda AT ülkeleri dışına kaydığı sonucu çıkarılabilir. Çizelge 5' ten, Türkiye' nin makarna ihracatının ülkelere göre dağılımının incelenmesiyle 1985 ve 1986 yıllarında makarna ihracatımızın AT ülkelerinden Ortadoğu ülkeleri ve S.S.C.B.' ne doğru kaydığı görülebilir.

ÇİZELGE 4: Türkiye' nin AT Ülkeleri Bazında Makarna, Şehriye v.b. Ürünler İhracatı (000 ton)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
B. Almanya	772	1.103	1.103	886	920	956	1.465
Fransa	31	58	38,5	54	69	73	69
İtalya							
Hollanda	92	132	167	92	103	18	128
Bel-Lux.	12	12	2,5	52	229	448	234
İngiltere	131	160	165	114	168	94	142
İrlanda							
Danimarka	268	730	724	438	525	434	129
Yunanistan	-	-	-	-	-	-	-
AT Top.	1.306	2.195	2.200	1.636	2.029	2.023	2.195
Türkiye'							
nin top. mak.ihr.	2.197	3.518	3.870	3.186	4.921	8.546	11.762
Türkiye'							
nin top. mak.ihr. iç.AT'nin payı	0.59	0.62	0.57	0.51	0.41	0.24	0.19

Kaynak: 1982 yılı verileri D.İ.E., Diğer veriler Eurostat Nimexe Analytical Tables of Foreign Trade, Import' dan yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

1980-1986 döneminde Türkiye makarna ihracatının ülkelere göre kararlı bir dağılım göstermediği çizelgeden anlaşılmaktadır. Göreli kararlılık gösteren dış pazarlar olarak B.Almanya, S.Arabistan, Lübnan, Danimarka ve İngiltere sayılabilir. B. Almanya'ya yapılan ihracatın orada bulunan Türk işçilerine yöneldiği Alman tüketicisinin talebinin çok az olduğu ve Lübnan'a yapılan ihracatın ise oradaki iç savaş nedeniyle sıçrama yaptığı, koşullar normale döndükçe eski ihracatçı Batı Avrupa ülkelerinin tekrar pazara girecekleri doyusuyla Türkiye' nin bu ülkeye olan ihracatının azalacağı ileri sürülmektedir. (Sümer ve Ulusoy, 1979: 30) Danimarka ve İngiltere' ye olan ihracat dalgalanmalar göstermekle birlikte, ele alınan dönem, ihracat miktarlarına göre önemli sayılabilecek boyutta bulunmaktadır. ihracatçılarımızın son iki yıl içinde daha önceleri gidilmeyen uzak ve

değişik pazarlara yönelmeye başlamalarının nedeni, AT ülkelerinin Türk makarnalarına uyguladıkları yüksek gümrük vergilerinin fiyat konusunda rekabet gücümüzü zayıflatması olabilir. Örneğin; 1984 yılında Avustralya, Amerika, Libya ve Katar'a, 1985'de Kanada ve 1986'da Japonya'ya çok az miktarlarda da olsa ilk defa makarna ihracatı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, son beş yıl içinde Norveç, Avusturya ve İsveç gibi EFTA ülkeleri pazarlarına da girilmeye başlanmıştır. 1985 ve 1986'da en çok ihracat yapılan ülkelerin başında ise Sovyetler Birliği gelmektedir.

Ortadoğu ülkeleri de önemli makarna alıcılarımızdandır. Çizelge 5'den Ortadoğu ülkelere yapılan ihracatın sürekli bir dalgalanma gösterdiği izlenebilir. Bu ülkelerde savaşlar nedeniyle çekilen gıda sıkıntısının etkisiyle yıldan yıla değişen istemlerde bulunmaktadır. S. Arabistan Ortadoğu ülkeleri arasında en büyük pazarımızdır. İhracatımızda 1982'ye kadar B. Almanya'dan sonra ikinci sırada bulunurken, 1984'de birinci sıraya çıkmıştır. 1985 ve 1986'da bu ülkeye yapılan ihracat önemli miktarda azaldığı için 1986'da toplam makarna ihracatımızda S.S.C.B. , B. Almanya, Suriye ve Lübnandan sonra beşinci sırayı almıştır. İthalatları düzenli bir artış trendi göstermemesine karşın Kuveyt ve Mısır'da önemli makarna pazarlarımızdandır.

I.4. Makarna Sanayiinin Başlıca Sorunları ve İhracat Üzerindeki Etkileri

Türkiye'de makarna sanayiinin gelişmesindeki en önemli etkenlerden birisi, makarnanın hammaddesi olan durum buğday üretiminin çok fazla olmasıdır. Ülkemizin dünyada en fazla durum buğday üreten birkaç ülkeden birisi olması ve makarna sanayiinin fazla gelişmiş bir teknoloji gerektirmemesi bu dalda yapılan yatırımları önemli ölçüde arttırmıştır. 1985 yılında üretim 216.700 ton/yıl olarak gerçekleşmiştir. Ancak makarna talebinde beklenen artışların oluşmaması, makarna fabrikalarını düşük kapasite ile çalışmak zorunda bırakmıştır. Örneğin 1982 yılındaki ortalama kapasite kullanım oranı %62'dir. (İpek, 1983:52)

Makarna sanayiinde temel hammadde olan durum buğday üretiminde, ülkemizde önemli boyutlara ulaşılmasına rağmen, üretilen buğdaylar genellikle makarna sanayiinin istediği özellikleri taşımamaktadır. Durum buğdayın makarna sanayiine uygunluğunun belirlenmesinde en önemli faktörlerden biri "camsı dane" oranıdır. Ülkemizde yetiştirilen durum buğdaylarında bu oran %12,6 ile %93,3 gibi çok farklı sınırlar arasında değişmektedir. (Boyacıoğlu ve Ünal, 1987) Ayrıca durum buğdayda bulunması gereken azotlu madde miktarı, ülkemiz durum buğdaylarında düşüktür. Bu yüzden dünya pazarlarında makarna da olması istenen %12,5 protein değeri sağlanamamaktadır. Kısaca makarna sanayiinin temel sorunu kalite ve standart hammadde bulunmayışıdır. Durum

Çizelge 5: Türkiye' nin Makarna İhracatının Ülkelere Göre Dağılımı(000 ton)

	1980	1981	1982	1984	1985	1986
S.S.C.B	—	—	—	—	4.400	5.050
Suriye	—	2	—	—	1.014	1.138
B.Almanya	772	1.103	1.103	920	956	1.465
S.Arabistan	415	535	865	1.223	670	825
Danimarka	268	730	724	525	434	129
K.K.T.C.	—	—	—	541	215	697
İngiltere	131	160	165	168	94	142
Bel-Lux.	12	12	2,5	229	448	234
Lübnan	222	112	138	544	81	871
Avusturya	5	8	65	27	30	30
Fransa	25	68	38	69	73	69
Hollanda	92	132	167	103	18	128
İsveç	2	4	16	8	18	17
İsviçre	—	6	2	9	7	20
Kuveyt	145	114	152	52	49	72
Mısır	40	105	100	68	—	92
Norveç	18	212	320	63	60	157
Ürdün	—	38	—	8	—	—
İrak	—	7	13	40	26	18
İran	40	—	—	—	—	—
D.Almanya	—	—	—	10	—	—
Avustralya	—	—	—	3	16	26
A.B.D.	—	—	—	1	2	1
Katar	—	—	—	27	94	43
Libya	—	—	—	19	7	31
Kanada	—	—	—	—	39	502
Japonya	—	—	—	—	—	32

Kaynak: Ticaret Bakanlığı İhracat İstatistikleri, EBİM Kayıtları

buğday standardının bulunmaması üretim standartlarını etkilemekte sonuç olarak, uluslararası ticarete konu olan makarna standartlarına erişmek güçleşmekte, standartlar tutturulamayınca da ihracat olumsuz yönde etkilenmektedir. Makarna sanayiinde zincirleme önemli sorunlar yaratan hammadde standardizasyonsuzluğunun tarımsal üretimin planlanması düzeyinde ele alınarak, verimi ve kalitesi yüksek tohumluklara gidilmesi sağlanmalıdır.

Makarna sanayiinin hammadde ile ilgili ileride karşılaşılabileceği muhtemel sorunlarından biriside, durum buğday üretiminde verimin diğer buğday türlerine göre daha düşük olması, tabiat şartlarından fazlasıyla etkilenmesi, buna karşın satış fiyatlarının bu özelliğe göre saptanmaması gibi nedenlerle durum buğday ekim alanlarının gittikçe azalmasıdır. Bu durum makarna sanayiinin gelecekte hammadde sorunuyla karşı karşıya bırakabilecektir.

Tüm gıda mamüllerinde görüldüğü üzere makarna ihracatında da ambalaj önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dış pazarlarda ambalaj önemli bir tercih unsuru olup görünüşünün cazip olması ve içindeki mamulü koruma özelliği çok önemlidir. Makarna ihracatında yıllardır karşılaşılan bir diğer sorunda nakliye koşullarına uygun kutu bulunmaması nedeniyle makarnaların ezilip kırılması olmuştur. Ancak ithalat yoluyla sağlanan ambalaj materyalinde, devletin sağladığı kolaylıklar ve ambalaj sanayimizde son yıllarda meydana gelen büyük ilerlemeler sonucunda istenilen nitelikte ambalaj üretilmesi bu sorunu azaltmıştır.

Dünya pazarlarında tanınmış markalara karşı talep yüksektir. Ancak makarnalarımız yeterince tanınmadığı için talep de azdır. Tanıtma aracı olarak uluslararası düzeyde düzenlenen fuar ve sergilere katılınması ürün tanıtımında etkili olabilecektir.

II. AVRUPA TOPLULUĞU ÜLKELERİNDE MAKARNA DIŞ TİCARETİ

II.1. Makarna Dış Ticaretinin Gelişimi

AT pazarlarında dış ticarete konu olan makarna yumurtalı ve yumurtasız türleri kapsamaktadır. Ancak çizelgelerde tüm çeşitler genel bir grup olarak "makarna" başlığı altında toplanacaktır. Çizelge 6, AT ülkelerinin makarna spagetti ve benzer ürünler ihracatının 1980-1986 dönemindeki trendini göstermektedir.

Çizelgeden görüldüğü üzere AT içinde en önemli ihracatçı ülke İtalya'dır. Dünyanın en büyük makarna üretim kapasitesine sahip olan İtalya, hem makarnanın anavatanı olarak kabul edilmenin yarattığı imajla tüm dünyada hem de bir AT ülkesi olmanın verdiği avantaj ile, AT ülkelerinde makarna konusunda rakipsiz bir ülke durumundadır. İhracatı yıldan yıla hızla artan İtalya tüm makarna ihracatının yarısını AT ülkelere, diğer yarısını ise AT dışındaki ülkelere yapmaktadır. Üçüncü ülkelere yönelik ihracatı için AT'den vergi iadesi alan ülke, AT üyesi olması nedeniyle de topluluk ülkelere ihracatında gümrük vergilerinden muaf olması rekabet şansını daha da arttırmaktadır.

Çizelge 6: AT Ülkelerinin Makarna, Spagetti v.b. Ürünler İhracatı (000 kg.)

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
B.Almanya	10.961	8.842	9.115	10.036	14.148	16.647	18.189
Fransa	17.920	20.459	21.504	21.349	21.778	21.423	18.651
İtalya	183.275	230.456	288.365	245.510	317.119	366.174	369.904
Hollanda	2.967	2.920	3.263	3.212	3.443	3.086	4.052
Bel-Lux.	5.966	6.595	6.154	6.234	8.243	9.851	7.721
İngiltere	1.286	1.230	1.197	1.528	1.309	1.126	1.023
İrlanda	1.531	1.082	1.087	664	761	879	525
Danimarka	45	68	38	50	100	120	70
Yunanistan	-	14.081	13.335	14.083	9.757	2.275	10.589
İspanya	-	-	-	-	-	-	314
Portekiz	-	-	-	-	-	-	522
AT Top.	223.951	285.733	344.058	302.646	376.658	431.560	432.201
AT Ülk.'ne	136.180	160.806	173.319	166.782	157.784	238.031	229.014
AT dışı ülkelere	85.965	123.155	168.719	134.028	172.405	191.186	201.369

Kaynak: Eurostat Nimexe Analytical Tables of Foreign Trade Export.

1980_1986

AT içinde makarna ihracatçısı diğer önemli ülkeler Fransa, Almanya Yunanistan ve Bel-Lux.' dur. Çizelge 6 ve 7 incelendiğinde, AT ülkelerinin makarna ticaretinin önemli bir kısmını, kendi aralarında yaptıkları ticaretin oluşturduğu görülür. İhracatın 1980 yılında % 60,8' i, 1981 yılında % 56,2' si, 1982' de % 50,4' ü, 1983 ve 1985' de % 55' i, 1984' de % 41,9' u ve 1986' da % 52,9' u birbirlerine yaptıkları ihracattan oluşmuştur.

Çizelge 7 : AT Ülkelerinin Makarna, Spagetti v.b. Ürünler ithalatı (000 kg.)

	1980	1981	1983	1984	1985	1986
B.Almanya	50.027	55.052	52.782	51.492	50.829	58.590
Fransa	51.405	55.672	58.652	69.225	84.934	93.492
İtalya	865	574	219	309	367	245
Hollanda	10.600	10.443	13.990	16.016	18.066	19.477
Bel-Lux.	18.020	20.827	21.814	22.649	24.649	24.014
İngiltere	20.539	23.062	26.642	30.943	39.486	40.363
İrlanda	664	611	1.550	1.082	1.017	1.865
Danimarka	2.950	4.217	5.211	6.808	6.485	6.674
Yunanistan	-	2.314	1.970	2.068	3.051	2.895
İspanya	-	-	-	-	-	1.887
Portekiz	-	-	-	-	-	508
AT Toplamı	155.070	172.592	182.830	200.592	228.715	249.950
AT Ülk.'den	140.918	163.725	174.087	191.015	217.670	237.974
AT Ülk. top. için. payı (%)	90.8	94.8	95.2	95.2	95.2	95.2
AT dışından	14.005	8.768	8.644	9.523	10.926	11.886
AT dışı ülk. top. için. payı (%)	9.2	5.2	4.8	4.8	4.8	4.8

Kaynak : Eurostat Nimexe Analytical Tables of Foreign Trade Import. 1980-1986

AT ülkelerinin 1980 yılında toplam makarna ithalat hacmi 155.070 ton iken incelenen 1980-1986 dönemi içinde %61.2 oranında artarak 249.950 tona ulaşmıştır. Son dört yıllık dönem içerisinde ise gerçekleştirilen toplam makarna ithalatının %95.2' si yine AT ülkelerinden yapılan ithalattan oluşmaktadır. AT dışı ülkelere yapılan ithalat ise sadece %5 dolayındadır. AT ülkelerinin, AT dışı ülkelere yaptıkları makarna ithalatı içinde Türkiye'nin payı Çizelge 8' den izleneceği üzere son yıllarda bir düzenlilik göstererek % 20 civarında sürmektedir. Ancak bu oran Türkiye gibi makarna üretim potansiyeli yüksek olan bir ülke için oldukça düşük sayılır. Topluluğa makarna ihracatında uygulanan çeşitli vergiler ve prelevmanlar ürünümüzün fiyat yönünden rekabet gücünü büyük ölçüde zayıflatmaktadır.

ÇİZELGE :8 AT Ülkelerinin AT Dışında Yaptıkları Makarna İthalatı ve Türkiye'nin Payı

	1980	1981	1983	1984	1985	1986
AT Ülkeleri dışından yapılan İthalat (ton)	14.005	8.763	8.644	9.523	10.926	11.886
Türkiye'nin AT'ye tpl. makarna ihr.	1.306	2.195	1.636	2.029	2.023	2.195
Türkiye'nin Payı(%)	9.3	25	18.9	21.3	18.5	18.5

Kaynak: Eurostat Nimexe'lerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

1986 yılında gerçekleştirdikleri toplam ithalat ve ihracat rakamlarına göre AT ülkeleri Çizelge 9'daki gibi sıralandığında şu yorumlarda bulunulabilir;

ÇİZELGE 9: Makarna İhracat ve İthalat Miktarlarına Göre
AT Ülkelerinin Karşılaştırılması (1986)

İhracata Göre Sıralama		İthalata Göre Sıralama	
Ülkeler	Miktar(ton)	Ülkeler	Miktar(ton)
İtalya	369.904	Fransa	93.432
Fransa	18.651	Almanya	58.590
Almanya	18.189	İngiltere	40.363
Yunanistan	10.589	Bel-Lux.	24.019
Bel-Lux.	7.721	Hollanda	19.477
Diğer	7.147	Diğer	14.074
TOPLAM	432.201	TOPLAM	249.950

Kaynak : Eurostat Nimexe'lerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Fransa, B.Almanya, İngiltere ve Bel-Lux. ithalatçı ülkelerdir ve ithalatlarının büyük bir kısmını AT'den yapmaktadırlar. Ancak bu ülkeler ihracatta gerçekleştirmektedirler. Bundan dolayı bu ülkelerin reexport yaptıkları söylenebilir.

Daha öncede değinildiği üzere İtalya ihracatçı olarak çok büyük bir paya sahiptir, ithalatı ise önemsiz düzeydedir. 1986 rakamlarına göre İtalya AT pazarının %83'ünü doyurmaktadır. Ayrıca AT'nin diğer ülkelere olan 201.369 tonluk ihracatının %85'ini yani 170.188 tonunu bu ülke gerçekleştirmektedir.

AT ülkeleri arasında Fransa, B.Almanya ve İngiltere sırasıyla 93.432, 58.590 ve 40.363 tonluk ithalatları ile en büyük ithalatçı ülkelerin başında gelmektedirler. Bunları 1986 yılındaki 24.014 tonluk ithalat hacmi ile Bel-Lux. ve 19.477 ton ile Hollanda izlemektedir. Bu ülkeler ülkemiz açısından da önemli potansiyel pazarlar niteliğindedir. Çünkü bu ülkelerin makarna ithalat rakamları içinde Türkiye'nin payı oldukça düşüktür. Örneğin, Fransa'nın toplam makarna ithalatı içinde Türkiye'nin payı 0.0008, İngiltere'nin ithalatı içindeki payı ise 0.003 dolayındadır. Türkiye'nin en fazla makarna ihraç ettiği ülkelerin başında gelen B.Almanya'nın toplam makarna ithalatı içinde ülkemizin payı ise ancak

0.02' dir.

II.2. Avrupa Topluluğu'nda Makarna İthalatına Uygulanan Vergiler

Avrupa Topluluğu'nun makarna, spagetti ve benzer ürünler ithalatında topluluk dışı ülkelere uyguladığı vergiler Çizelge 10'da gösterilmiştir. Türkiye tercihli ülkeler listesindedir ve AT, ahımlarında konvansiyonel vergiler uygulamaktadır.

ÇİZELGE 10 : AT'nin Makarna İthalatına Uyguladığı Vergiler

Ortak Gümrük Tarife no	Ürün Tanımı	Uygulanacak Gümrük Vergisi	
		Otonom Vergi	Konvansiyonel v.
19.03	Makarna, spagetti v.b. ürünler.		
	a) Yumurtalı olanlar	17.3 + VC	12 + VC
	b) Diğerleri ;		
	1. Kaba un içermeyenler	17.3 + VC	12 + VC
	2. Diğerleri	17.3 + VC	12 + VC

Kaynak : International Customs Tariffs Bureau, Bulletin International, EEC. No: 14, Brussels, 1982, s. 60.

AT ülkelerinin üçüncü ülkelerle yaptığı ticarete uyguladığı vergiler "Otonom vergiler" dir. Konvansiyonel vergiler AT ülkelerinin tercihli ülkelere uyguladığı vergilerdir. VC ise işlenmiş tarım ürünlerinden mamul mallara uygulanan ek bir vergidir.

AT ülkeleri topluluk dışından makarna ithalatına yukarıda özetlenen ortak pazar gümrük tarifelerini uygulamaktadırlar. Bunlara ilaveten her AT ülkesinin kendi gümrük vergisi ve ithalat muamele vergisi de bulunmaktadır. Örneğin, B. Almanya makarna ithalatında %3 bT gümrük vergisi ve %6,5 oranında ithalat muamele vergisi, Fransa %12 advolorem vergi uygulamaktadırlar. Danimarka ise %3 oranında tavizli gümrük vergisi ayrıca yumuşak ve sert buğdaydan yapılmış olmasına göre kiloda 2.05Dkr. veya 2.16Dkr. arasında değişen vergi almaktadır. Bunun dışında bütün maddelerin yurda ithalinde genel olarak %22 oranında katma değer vergisi uygulamaktadır. Makarna ithalatında Hollanda'nın gümrük vergisi oranı %3 olup, %4 oranında da katma değer vergisi alınmaktadır. İngiltere ise %12 genel ve %3 Türkiye için gümrük vergileri uygulamaktadır. (İpek, 1983)

II.3. Avrupa Topluluğu'nda Kalite ve Ambalaj Standartları

AT ülkelerine ihraç edilecek malların ambalajı üzerinde, tercihan ihracatın yapılacağı ülkenin lisanında olmak üzere şu noktalar belirtilmelidir;

- . Ürünün adı ve "for food so" ibaresi,
- . Miktar, net ve kuru ağırlık,
- . Katkı maddelerinin listesi,
- . Minimum dayanma süresi,
- . Ambalajcı, satıcı ve üreticinin adları,
- . Ürünün kullanılabileceği diğer özel durumlar. (commission of the European Communities; 1986)

Bunların dışında malın üretiminde kullanılan yumurta, ıspanak, domates v.s. gibi maddelerin ambalaj üzerinde resimlenmesi ve mamulün pişirilme şekline ait bilgi verilmesi, imal tarihi ve yerinin belirtilmesi AT alıcı ülkeleri tarafından tercih edilen noktalardır.

Kalite standartları konusunda tüm AT ülkelerinin istekleri hemen hemen aynı unsurlarda birleşmektedir. Bunların başında; makarnanın göze hoş görünecek şekilde temiz ve pürüzsüz renkte olması, içine yabancı maddeler karışmamış olması, lezzet ve kokusunun iyi olması, özgül ağırlığının 1.40'dan fazla olması, nem oranının %13'den az olması, kül oranının %0.9'dan az olması v.s. gelmektedir.

III.SONUÇ

Türkiye makarna konusunda dünyada İtalya, Yunanistan ve Kanada gibi ihracatçı birkaç ülkeden birisidir. Bu sektörde 1950'li yıllardan beri üretim yapılmasına karşın, gerçekleştirilen ihracat genellikle çok sınırlı düzeylerde kalmış ve yıldan yıla büyük ilerlemeler sağlayamamıştır. Makarna ihracatındaki önemli gelişmeler Türkiye'nin 1980 yılında dışa açılma hamlesi ile birlikte başlamıştır. 1980-1987 döneminde makarna ihracatı 6.2 kat artarak 1987'nin ilk dokuz ayında 13.675,2 tona ulaşmıştır.

Makarna ihracatımızda son iki yıla kadar pazarlarımız genellikle yıllardır ihracat yapılan geleneksel pazarlardır. Ancak 1985 yılından itibaren daha önce gidilmeyen pazarlara yönelinmeye başlanmıştır. Örneğin; Sovyetler Birliği'ne ilk defa 1985'de 4400 ton, 1986'da 5050 ton ve

1987'nin ocak- eylül döneminde ise 5528 ton ihracat gerçekleştirilmiştir. Avustralya, A.B.D., Japonya ve Kanada'ya çok az miktarlarda da olsa ilk defa makarna ihracati 1985 ve 1986 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Ortadoğu ülkelerinden Suriye, Irak, Katar ve Libya pazarlarına da girilmeye başlanmıştır.

AT ülkeleri içinde ise önemli pazarlarımız B.Almanya, Belçika, Luxemburg, Danimarka, İngiltere ve Hollanda'dır. Ülkemiz toplam makarna ihracat rakamları içinde bu ülkelere yapılan ihracat önemli yer tutmaktadır. Ancak, bu ülkelerin ithalat rakamları içinde Türkiye'nin payı oldukça düşüktür. Bu pazarlar ülkemiz için yüksek ithalat kapasitesine sahip olası makarna ihracat pazarlarıdır. Fakat AT'de uygulanan çeşitli vergiler, üretim aşamasındaki her türlü soruna karşı dış pazarlarda rekabet edebilir kalitede üretilmeye çalışılan makarnalarımızın fiyatını arttırarak, rekabet şansını azaltmaktadır.

Makarna sanayiimizin kalite ve ürün çeşitlenmesi sorunlarına rağmen AT ülkelerinde rekabet gücünün yüksek olduğu ileri sürülmektedir. (Kavas,1988) Ancak makarna maliyetleri, gerek üretim aşamasındaki fiyat artışlarından gerekse AT ülkelerinin ithalata uyguladıkları yüksek vergiler yüzünden, dış pazarlarda rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyecek derecede yüksektir.

Makarna sanayiimizin kuruluşu uzun denilebilecek bir geçmişe dayandığından, bu sektörde faaliyet gösteren işletmeler gerekli bilgi birikimi ve tecrübeye sahiptirler. Üretim kapasitesi yüksektir ve Türk makarnalarının kalite açısından AT ülkeleri dahil dış pazarlarda rekabet gücü bulunmaktadır. Makarna ihracatımızda son yıllarda önemli artışlar görülmesine karşın ihracat daha da yüksek seviyelere çıkartılabilir. Bunun için çeşitli önlemler alınması ihracatın arttırılmasında yararlı olabilir;

a) Kaliteli makarna üretimi için sorun hammadde düzeyinde ele alınmalı, makarna standardının yanında durum buğday standardı da geliştirilmelidir. Bu standarda uygun buğday üretiminin gerçekleştirilebilmesi ve bunda süreklilik sağlanması için önlemler alınmalıdır.

b) Ülkemizdeki konu ile ilgili mevzuatı oluşturan tüzük ve standartlar gözden geçirilmeli ve uluslararası mevzuata uygun hale getirilmelidir.

c) Ambalaj diğer ihraç ürünlerinde de olduğu gibi ihracatı etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Bu yüzden ambalaj konusuna önem verilmelidir.

d) Makarna ihraç eden kuruluşların, dış pazar trendlerini takip edecek, potansiyel dış pazarlardaki tüketici tercihlerini saptayacak, tanıtma faaliyetlerini gerçekleştirecek kısaca, ihracatçıların bilgilenme işlevini yürütecek bir organizasyon kurmaları gerekmektedir.

Ortadoğu ülkeleri, yakınlığın verdiği avantaj ile daha ucuz ve kolay ulaşılabilecek pazarlardır. Bu ülkelerde tanıtma faaliyetleri üzerinde yoğunlaşarak ihracat olanakları artırılmaya çalışılmalıdır.

e) Makarna fabrikalarımızda potansiyel pazar istem gereksinimlerine göre mal çeşitlendirilmesine gidilmelidir. Unutulmamalıdır ki, İtalya her alıcı ülke pazarının istemine göre üretim yapmaktadır.

f) Nakliye, uzak pazarlara istenilen nitelikte, zamanda ve miktarda mal ulaştırabilmek için üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu yüzden konteyner taşımacılığı teşvik edilmelidir.

MACARONİ PRODUCTS INDUSTRY IN TURKEY AND THE EUROPEAN COMMUNITY (EC) MARKET

Macaroni is one of the major products of food industry based on wheat and it has a great significance in international trade. Turkey is one of the prominent wheat-producing countries which has an everincreasing rate of macaroni production. An export increase, parallel to boomin ; production rate is also being witnessed since 1983. However, export volume is not at sufficient level compared to production capacities. Although macaroni products industry is encountered with different problems, it is urged that it has a high competitive power particularly within EC countries.

The aim of this study is to investigate the progress of Turkey's macaroni products industry and its export and the development of EC countries' macaroni foreign trade. Besides, an assessment of EC markets with regard to our country's macaroni export prospects was also undertaken.

KAYNAKÇA

Boyacıoğlu, Hikmet ve Sezgin Ünal. (1987) ; "Durum Buğdayının Kalitesinin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntemler" ,E.Ü. Mühendislik Fakültesi Dergisi, Cilt 5, Sayı 2.

Commission of the European Communities, Laws of the member states relating to materials and articles intended to come into contact with foodstuffs. 22.4.1986.

D.P.T., ; Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Yıllık programları, 1983, 1984, 1985, 1986.

Eurostat Nimexe Analytical Tables of Foreign Trade. Import-Export. 1981-1986 yılları arası.

International Customs Tariffs Bureau. (1982) ; Bulletin International EEC. no: 14, Brussels.

İpek, Sema. (1983) ; Makarna Pazar Araştırması, Ankara. İGEME Yayın No:76.

İpek, T. (1983) ; "Türkiye'de Gıda Sanayiinde Ölçek Sorunu" , H.Ü. Mühendislik Fakültesi. (Basılmamış Doktora tezi) . Ankara.

Kavas, Alican. (1988) ; "Gıda Sanayii", AET 1. Temel Eğitim seminerinde sunulan tebliğ, 14 . Aralık 1987-6 Ocak 1988, İzmir.

Sümer, Mehmet ve Necdet Ulusoy, (1979) ; Türkiye'de Makarna Sanayii. İstanbul: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Yayınları.

Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret İstatistikleri EBİM Kayıtları. 1980-1987 arası.